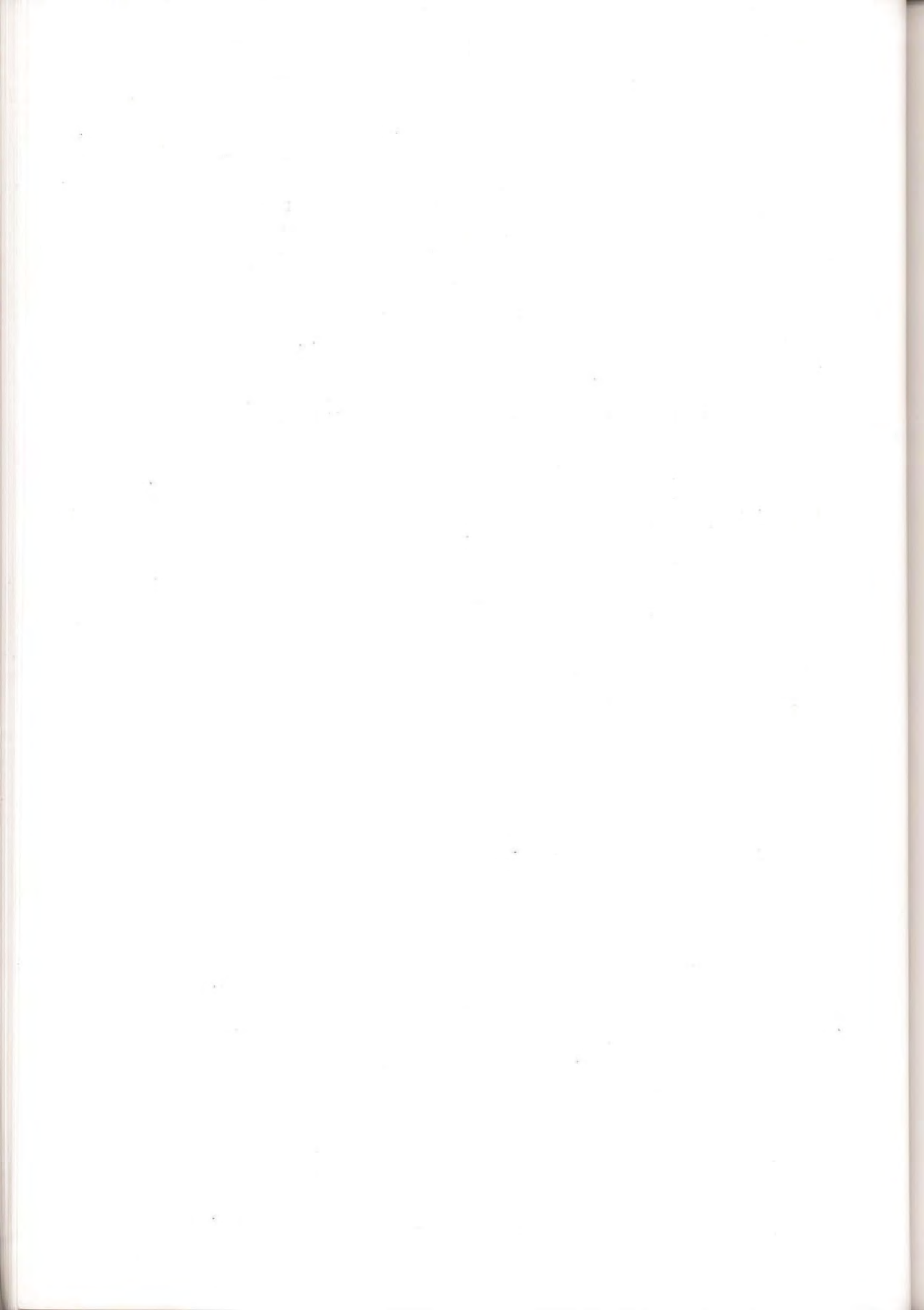

LA IMMIGRACIÓ A CONSTANTÍ (1960 - 1985).

Montserrat Duch i Plana

INTRODUCCIÓ

En aquest article ens proposem estudiar l'abast demogràfic de la immigració a la vila de Constantí a partir dels anys seixanta ⁽¹⁾ a partir de les dades recollides en els Padrons d'Habitants de 1960, 1975 i 1985. És un procés que reflexa la realitat del moviment migratori a Catalunya ⁽²⁾. Es tracta d'un fenomen que ha condicionat radicalment l'evolució del municipi, en un primer període, que va de 1960 a 1977, de forma quantitativa normal i continuada i a partir de 1978 clarament induïda per la construcció del polígon de sis-cents habitatges públics. S'observa, així mateix, un tímid canvi de signe, a partir de 1985.

Els fenòmens migratoris són proporcionals a la diferència de tensions població-recursos i inversament proporcionals a la distància entre espais. Suposen un canvi espacial, un desplaçament d'un volum considerable de població a una distància notable. Es constata una diferència qualitativa entre l'espai de partença i el d'arribada. Es tracta d'un fenomen complex que té motivacions variables, certa periodicitat i que provoca transformacions socio-econòmiques i àdhuc culturals i polítiques com ara problemes d'adaptació i relació entre comunitats.

Les migracions no afecten la totalitat de la població sinó a certes categories socials, es nodreixen dels elements més mòbils de la població (joves, solters, desocupats) i suposa un rejueniment demogràfic i un increment de la força productiva.

La decisió d'immigrar es troba relacionada amb la insatisfacció al lloc de residència originari i l'atracció del lloc de destí. En aquest sentit l'evolució demogràfica catalana contemporània s'ha vist condicionada per successius moviments migratoris procedents de les zones més rurals i atrassades d'Espanya. Entre 1857 i 1877 s'enregistrà una emigració de catalans a Amèrica que comportarà el mite del retorn dels indians enriquits. Fins 1900 es viurà un procés continuat d'èxode rural procedent de la Catalunya interior cap a Barcelona. Una vegada esgotat el filó rural li succeeix una immigració forània entre 1900 - 1930 ocasionada per la demanda de força de treball derivada de l'empenta industrialitzadora de Barcelona en el marc de la Guerra Europea,

(1).- Aquest treball és una reelaboració ampliada d'una comunicació presentada per l'autora al 1er. Col·loqui d'història del Camp de Tarragona, Conca de Barberà i Priorat els treballs del qual foren publicats per l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, "Moviment migratori: Constantí 1960 - 1978". Tarragona, Diputació, 1979, pàgs. 217 - 222.

(2).- RECOLONS, LI. "Las migraciones en Catalunya en un nuevo periodo demográfico" a "VISIÓN DE CATALUNYA". Barcelona, Diputació, 1987, pàgs. 267 - 314. Vegeu l'apèndix bibliogràfic sobre el fenomen migratori a Catalunya.

l'Exposició Universal i la construcció del Ferrocarril Metropolità. Tot i això la població afectada no supera les 660.000 persones en les migracions dels anys vint ⁽³⁾.

La "dècada explosiva dels anys seixanta" defineix l'abast de la immigració a Catalunya, la més important de totes. S'inicia a partir de 1950 i assoleix el màxim entre 1966 - 1970 quan representa una aportació total de 366.000 persones. Entre 1950 i 1975 el creixement migratori català és de 1.393.052 habitants, la meitat del qual produït entre 1961 - 1970. A partir de 1971 - 1975 el creixement natural (11'46 ‰). Al 1975 el 38'4 % de la població catalana havia nascut fora del Principat. A partir de 1976 - 1982 es constata un talud de baixada, la immigració de retorn, l'evolució de la qual dependrà de la recuperació econòmica general espanyola i de la superació dels històrics desequilibris territorials a l'Estat espanyol. ⁽⁴⁾.

Les migracions dels anys seixanta provocaren una reestructuració en la piràmide d'edats catalana que es trobava molt deformada pels efectes de la Guerra Civil així com una alteració espacial i urbanística.

La immigració ha estat tanmateix el motor del creixement del Tarragonès ⁽⁵⁾. L'evolució dels municipis més dinàmics de la comarca obeeix a aquest fenomen. Es tracta d'un creixement molt accelerat a partir dels anys seixanta degut a la industrialització i el turisme com evidencien els casos de Tarragona, Vila-seca, Constantí i Torredembarra. És així que el creixement vegetatiu de la comarca correspon a circumstàncies socio-econòmiques. Com és sabut Tarragona ha absorbit la major part d'aquest creixement ⁽⁶⁾.

EL CAS DE CONSTANTÍ

El creixement de Constantí, com el general de la comarca, és imputable a les migracions. Aquest fenomen, paral·lel al canvi socio-econòmic de la zona ha modificat l'estructura d'edat de la població com es fa palès en les piràmides de 1960, 1975, 1985, així com l'estructura socio-professional de la vila ⁽⁷⁾. Constantí s'ha configurat com un nucli dormitori en base a un canvi profund de la seva funcionalitat econòmica. La població es desplaça a treballar fora, s'ha produït un creixement induït per l'oferta

(3).- VIDAL, T. "El poblament i la població a Catalunya" dins de GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA, Volum XVII. Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 1983, pàgs. 286 - 312.

(4).- RECOLONS, Ll., *Ibidem*, pàgs. 272 - 273.

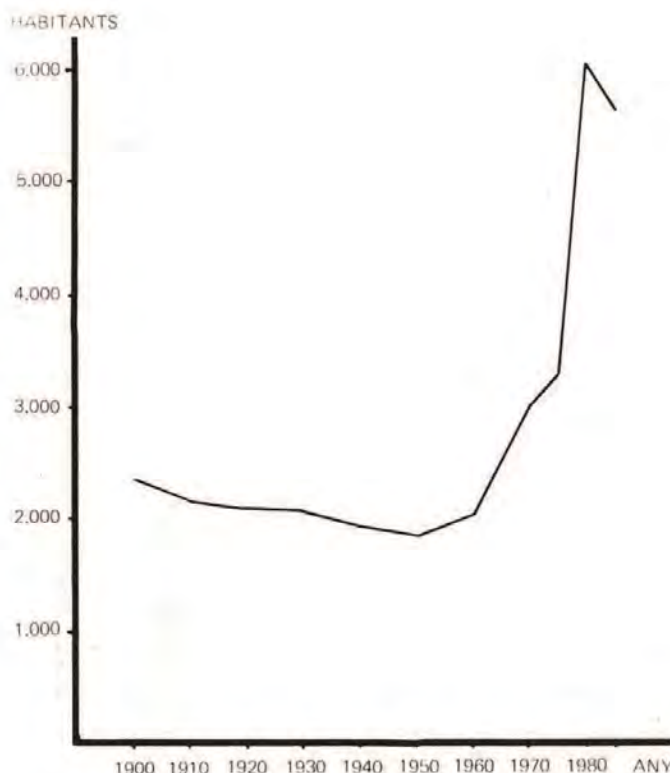
(5).- MARGALEF, J. "El Tarragonès. Estructura econòmica". Barcelona, Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1979, pàgs. 14 - 18, 21. La immigració representa el 81'76% de l'increment total de la comarca entre 1956 - 1960, el 92'97% entre 1961 - 1965, el 86'01 % entre 1966 - 1970 i el 88'07% en el quinquenni 1971 - 1975.

(6).- MARGALEF, J., *op. cit.*, pàgs. 21 - 22. ROQUER, S. "Notas a cerca de la inmigración a Tarragona durante los últimos decenios". Tarragona, Universitas Tarraconensis, 1983, pàgs. 49 - 62. CUMPLIDO, J. M., DUCH, M., GARCÍA, A. "Los barrios de nueva creación en las ciudades industriales: el caso de Torreforta en la ciudad de Tarragona". Tarragona, Universitas Tarraconensis, 1980, pàgs. 121 - 134. PUJADES, F., BARDAJÍ, F., "Los barrios de Tarragona. Una aproximación antropológica". Tarragona, Ajuntament, 1987.

(7).- ROQUER, S. "Constantí: de pueblo agrícola a núcleo residencial del área metropolitana de Tarragona - Reus" i SOLÉ GIL, M.A. "Alguns detalls de l'activitat pagesa a Constantí". Ambdós treballs publicats a ESTUDIS DE CONSTANTÍ, 3. Constantí, Ajuntament, 1987, pàgs. 49 - 68.

d'habitatge públic, en definitiva, com afirma el professor Roquer, "Constantí és més víctima que beneficiari del procés industrialitzador del Camp de Tarragona" (8).

Entre 1960 - 1975 Constantí ha experimentat un increment demogràfic del 36'95 % que el situa com un dels municipis més dinàmics de la comarca (9). Assoleix una densitat de 105'95 habitants per Km.² al 1976. Simultàniament ha vist sorgir la pràctica de l'agricultura a temps parcial tot i el baix pes que ha tingut a la vila la creació de nova ocupació industrial sobre l'evolució demogràfica. Tot i això, participa, amb retard, del boom industrialitzador en l'oferta del sòl industrial. És el cas del Polígon Industrial del Francolí de promoció pública que ofertava 360 hectàries complementàries de la reserva industrial prevista en el Pla General d'Ordenació Urbana aprovat al 1977 que era de 2.192 hectàries. Dades que demostren, com en altres municipis del Tarragonès, un excés de sòl industrial que no s'ocuparia degut a la incidència de la crisi econòmica, al fenomen especulatiu i al tipus d'industrialització especialment química i del metall.

Gráf. 1. - EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

QUADRE 1. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

Any	Habitants	Any	Habitants
1900	2.306	1950	1.891
1910	2.141	1960	2.395
1920	2.081	1970	3.016
1930	2.193	1980	6.021
1940	1.952	1985	5.662

Aquestes dades mostren com l'evolució de la població de Constantí durant el segle XX ha estat clarament positiva, sobretot a partir de 1960. Entre 1900 i 1985 la vila ha passat de 2.306 a 5.662, és a dir, ha enregistat un creixement del 145%. No obstant això cal destacar que l'evolució és negativa, fins 1960 no s'assolirà la xifra de

(8).- ROQUER, S., ibidem, pàg. 68.

(9).- MARGALEF, J., op. cit., pàg. 18.

1900. Hi incideixen diversos fenòmens com l'èxode rural generalitzat a Catalunya i fonamentalment a la Guerra Civil i la postguerra. Els padrons de 1940 i 1950 enregistren les xifres més baixes observant-se un creixement negatiu respecte a 1900 del 18'3 %. Es tracta de la incidència demogràfica dels processos bèlics que comporten alts índexs de mortalitat, reducció de la natalitat i en aquest cas àdhuc pèrdua de població per l'exili. Aquesta qüestió afecta a Constantí en 241 persones durant la dècada dels trenta. Es mantindrà un saldo negatiu del 14'1% entre 1930 - 1950 en un marc d'autarquia econòmica caracteritzada pels racionaments de productes bàsics i l'atonía de les produccions agràries.

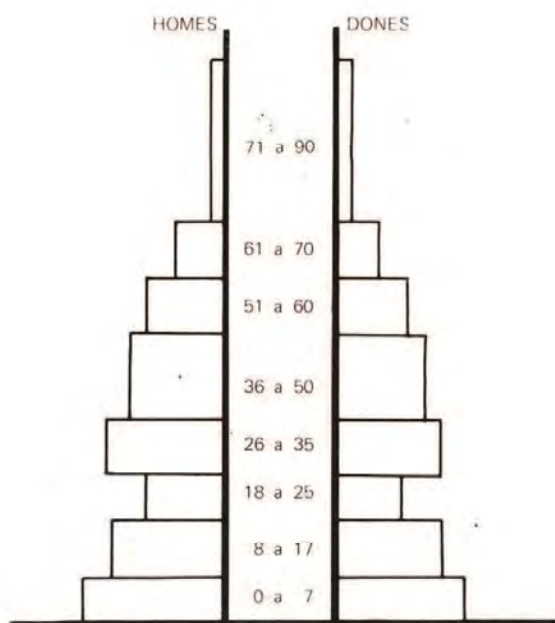
No serà fins l'inici de l'allau migratori català, que coincideix amb el pla d'estabilització i la política tecnocràtica, que, com s'ha dit, s'inicia en la dècada dels seixanta que Constantí iniciarà un lent i continuat creixement, del 27'1% entre 1950 - 1960, del 36'9% entre 1960 - 1975 i clarament induït a partir de l'ocupació de les noves vivendes de promoció pública com mostra l'increment poblacional del 83'5 entre 1975 - 1980. És així que entre 1960 - 1980 la població s'ha incrementat en 3.626 persones, de l'ordre del 151'3%. Tot i això, com indica clarament la gràfica 1, Constantí viu en l'actualitat, segons les dades del Padró de 1985, un creixement negatiu que afecta a 359 persones entre 1980 - 1985 fet que evidencia tres fenòmens concorrents: la reducció de la natalitat, la mobilitat de la població beneficiària de les vivendes públiques i la tendència a la immigració de retorn.

QUADRE 2. ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ PER EDATS I SEXE

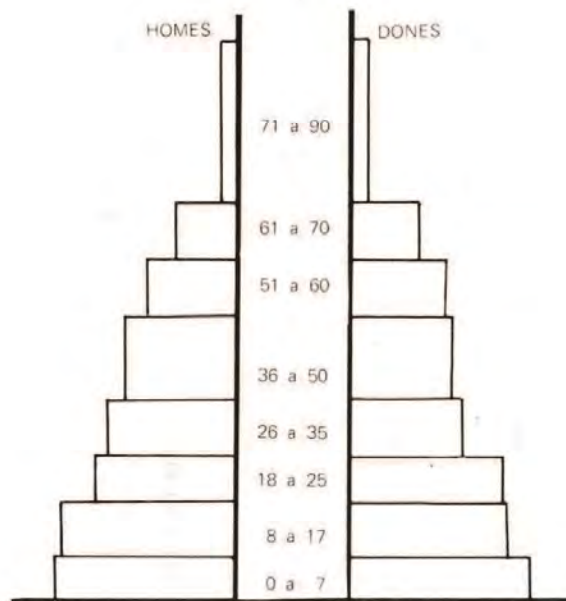
anys	1960			1975			1985			Incr. 1960-85
	H	D	Total	H	D	Total	H	D	Total	
0- 7	191	182	373	259	256	515	194	164	358	-0'4%
8-17	190	186	376	306	278	584	603	553	1156	20'7%
18-25	102	99	201	202	213	415	580	512	1092	44'3%
26-35	204	187	391	228	204	432	471	429	900	13%
36-50	241	244	485	306	269	575	466	445	911	87'8%
51-60	132	133	265	164	171	335	315	258	573	11'6%
61-70	78	82	160	114	123	237	184	172	356	12'2%
71-99	64	80	144	95	92	187	144	172	316	23'2%
Total	1202	1193	2395	1674	1606	3280	2957	2705	5662	136'9%

Elaboració pròpia. Font: Padrons d'habitants 1960, 1975, 1985

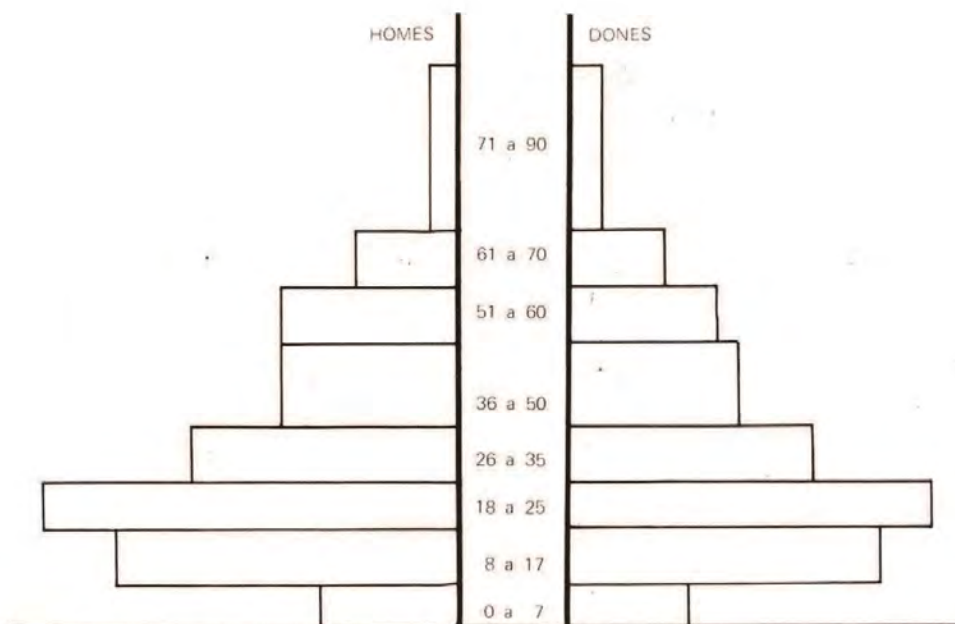
El moviment migratori, ultra el creixement global net, provoca un rejuveniment de la població destinatària. Com s'observa en el quadre núm. 2 així s'ha produït a Constantí. Entre 1960 - 1975 el grup de 0 a 7 anys s'incrementà en el 38%, situació que s'ha vist alterada, al padró de 1985, per la generalització de la planificació familiar que afecta totes les capes socials. Tret d'aquest fenomen sociològic de gran abast general la resta de grups d'edats mostren un creixement net entre 1960 i 1985, especialment acusat en la franja dels 36 als 50 anys (87'8%) que és el gruix fonamental de població activa. Li segueix el grup entre els 18 i 25 anys, la segona generació de la immi-

Gráf. 2. - PIRÀMIDE D'EDAT ANY 1960

Gráf. 3. - PIRÀMIDE D'EDAT ANY 1975

Gráf. 4. - PIRÀMIDE D'EDAT ANY 1985

gració, població nascuda ja a Catalunya. És de destacar, finalment, la franja dels 71 - 99 anys que ha experimentat un creixement del 23'2%, fet aquest derivat d'un procés d'immigració definitiva que ha comportat que els avis passessin a residir a Catalunya, en una segona fase habitualment. És aquest el cas de les vídues ⁽¹⁰⁾ que representen el 73'3 % de persones majors de 71 anys en aquest estat.

QUADRE 3. SECTORS DE POBLACIÓ

	1960		1975		1985		Incr. 1960-85
Joves (0 - 25 anys)	950	39'7%	1514	46'2%	2606	46'0%	174'3%
Adults (26 - 60 anys)	1141	47'6%	1342	40'9%	2384	42'1%	108'9%
Vells (61 - 99 anys)	304	12'7%	424	12'9%	672	11'9%	121'0%
Total	2395	100'0%	3280	100'0%	5662	100'0%	136'9%

El-laboració pròpia. Fonts: Padrans d'habitants 1960 - 1975 - 1985

La modificació en l'estructura d'edats de la població de Constantí, entre 1960 - 1985, ha estat generalitzada en els tres grups d'edat, si bé es fa més evident entre els joves on s'experimenta un increment del 174'3%. Els joves han passat d'ésser el 39'7% del total de 1960 fins al 45% al 1985. Mentre que els altres sectors han experimentat davallades, aquest fet mostra el rejuveniment de la població per les altes taxes de natalitat de la població immigrada si bé al 1985, com hem vist, s'aprecien signes clars de reducció de la natalitat.

Els adults han estat el sector menys dinàmic tot i el creixement del 108'9% entre 1960 i 1985. Aquest grup ha perdut pes relatiu en l'estructura d'edats de Constantí al passar del 47'6% al 42'1%; fet que cal relacionar amb la manca d'oferta ocupacional a la vila que ha esdevingut nucli dormitori.

El grup d'edat superior als 61 anys mostra un creixement del 121% durant aquests vint-i-cinc anys. Ha mantingut el seu pes relatiu respecte als altres sectors entorn del 12'7% i el 11'9%. evidenciant una tendència generalitzada del comportament demogràfic actual que és l'important increment en l'esperança de vida ⁽¹¹⁾.

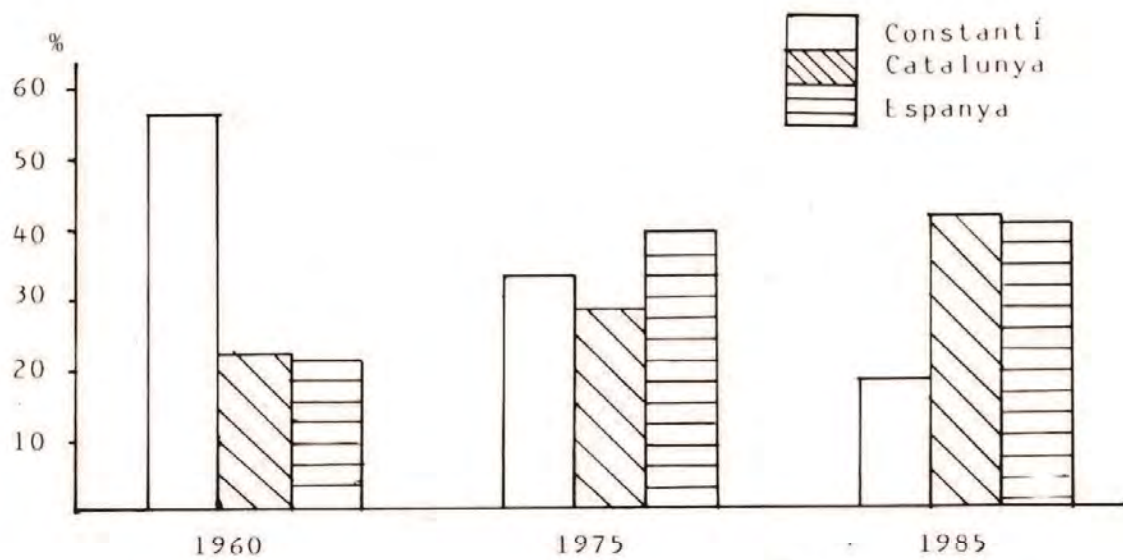
QUADRE 4. NATURALESA DE LA POBLACIÓ

	1960		1975		1985		Incr. 1960-85
Municipi	1349	56'3%	1083	33'0%	1051	18'6%	-22'0%
Catalunya	543	22'7%	936	28'5%	2253	41'5%	333'3%
Resta d'Espanya	503	21'0%	1261	38'5%	2258	39'9%	348'9%
Total	2395	100'0%	3280	100'0%	5662	100'0%	136'4%

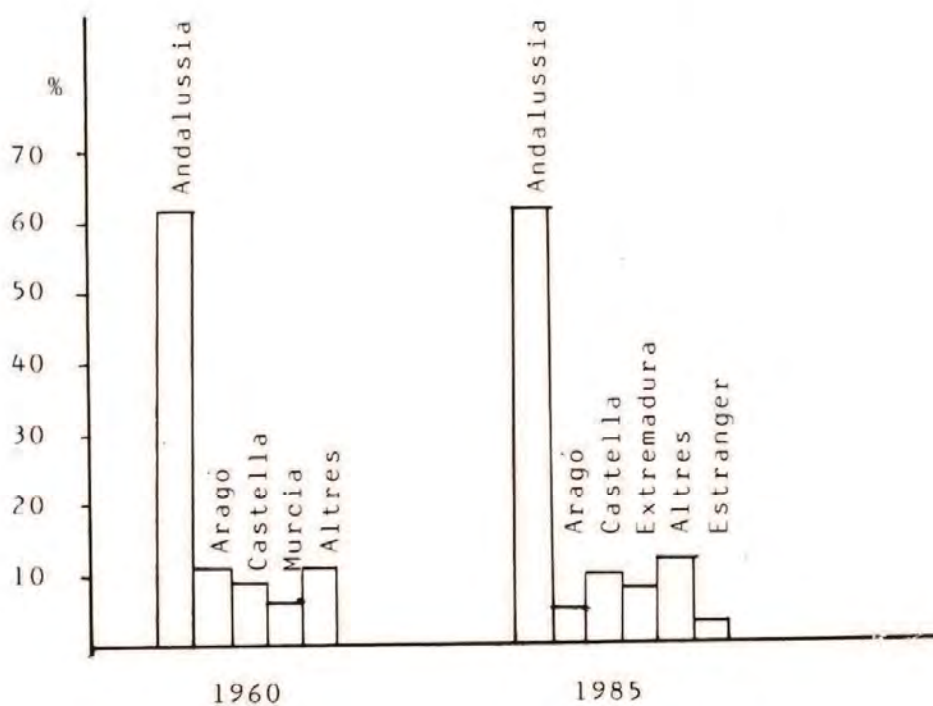
(10).- L'estat civil de la població de Constantí que es desprèn del padró de 1985 és la següent:

	Solters	Casats	Vidus	Divorciats	Total
Homes	1559	1315	59	24	2957
Dones	1241	1286	117	28	2705

(11).- VIDAL, T., op. cit. pàg. 336 i següents.

Gráf. 5. - NATURALES DE LA POBLACIÓ

Gráf. 6. - PROCEDÈNCIA DE LA IMMIGRACIÓ

La indicació del lloc de naixement al padró d'habitants ens permet conèixer la naturalesa de la població. Malgrat això és una dada discutible perquè té un caràcter estàtic i pel que fa al procés migratori no ens permet conèixer les fases que aquesta ha tingut fins instal·lar-se a Constantí ⁽¹²⁾.

En el quadre 4 observem una pèrdua progressiva de la població nascuda al municipi que passa del 56'3% al 1960 al 18'6% al 1985. Aquestes dades fan palesa la incidència del fenomen migratori al temps que la tendència que provoca en l'estadística la pràctica de l'enregistrament civil a Tarragona, fet habitual d'ençà de la generalització dels naixements als centres hospitalaris ubicats a la capital. És per això, juntament amb la presència de la segona generació de la immigració, que el pes relatiu de la població nascuda a Catalunya s'incrementa durant aquest període i passa del 22'7% al 1960 al 41'5% al 1985. Val a dir que en aquest darrer padró d'habitants el gruix de la població catalana nascuda a la província de Tarragona és del 89%, fet que palesa el que afirmaven tot i que no pot despreciar-se una part d'aquesta procedent de la immigració rural de les comarques interiors i endarrerides de la demarcació de Tarragona.

Pel que fa a la immigració de la resta d'Espanya es constata, en la naturalesa de la població de Constantí una evolució creixent del seu pes relatiu, ja que oscila entre el 21% al 1960 i el 39'9% al 1985.

QUADRE 5. PROCEDÈNCIA DE LA IMMIGRACIÓ

	1960		1975		1985	
Andalusia	312	62'0%	814	64'6%	1401	62'0%
Aragó	56	11'1%	69	5'5%	107	4'7%
Castella	48	9'5%	149	11'8%	230	10'1%
Euskadi	-	-	9	0'7%	11	0'6%
Extremadura	19	3'8%	87	6'9%	192	8'5%
Galícia	14	2'8%	24	1'9%	23	1'1%
Múrcia	32	6'4%	49	3'9%	84	3'7%
Pais Valencià	19	3'8%	36	2'9%	64	2'8%
Altres	3	0'6%	2	0'1%	81	3'6%
Estranger	-	-	22	1'7%	65	2'9%
Total	503	100'0%	1261	100'0%	2258	100'0%

El-laboració pròpia. Fonts: Padrans d'habitants 1960, 1975, 1985

(12).- Els anys de residència al municipi es recullen en el padró de 1985 segons el quadre següent

Període	Total	Percentatge
1900 - 1920	9	0'1%
1921 - 1930	12	0'2%
1931 - 1940	16	0'3%
1941 - 1960	225	3'9%
1961 - 1970	376	6'6%
1971 - 1975	290	5'2%
1976 - 1980	437	7'7%
1981 - 1985	374	6'6%
Sempre	3923	69'4%
Total	5662	100'0%

Com s'observa en el quadre núm. 5 el gruix fonamental de la immigració a Constantí procedeix d'Andalusia, regió que pateix els màxims saldos migratoris durant els anys seixanta del nostre segle provocats per la manca de mitjans de vida i un desequilibri creixent entre una població en augment i uns recursos agraris infrautilitzats per la peculiar estructura de la propietat de la terra que si bé la 2.ª República havia canalitzat cap a la Reforma Agrària durant el franquisme s'agreujaria indefectiblement. És així que el conjunt de persones nascudes a Andalusia i residents a Constantí es manté constant entorn del 62% del total de la immigració. Les comunitats que li segueixen, en ordre d'importància qualitativa, són Castella (entre el 9'5% i el 10'1%) i Extremadura que incrementa el seu percentatge del 3'8% al 1960 i el 8'5% al 1985. Les altres comunitats d'origen aporten, en conjunt, el 16'4% del total de la immigració al 1985. Finalment hem de fer esment de la presència progressivament important tot i que força minsa dels "estrangers" que són inexistents al 1960 i que representen el 2'9% del conjunt de la immigració al 1985. Ben segur que cal relacionar-los amb la fase emigratòria que, procedent de les zones més deprimides d'Espanya, s'adreça als països europeus en expansió durant els anys seixanta, els fills dels quals serien els d'origen estranger que resideixen a Constantí.

Fins aquí hem intentat aportar una valoració demogràfica entorn de l'abast, importantíssim, de la immigració en l'evolució de la població de Constantí. Es fa evident la seva decisiva contribució en l'increment absolut de la població així com en el rejuveniment de la piràmide d'edats. És també palesa la procedència majoritàriament andalusa tot i la pluralitat d'origens que aplega. Ens resta abordar en el futur altres vessants del fenomen migratori més relacionats amb perspectives sociològiques i antropològiques ⁽¹³⁾ d'aquest fet. No obstant això i a tall de pincellada sobre el grau d'integració cultural aportarem les dades recollides en el padró de 1985 sobre el nivell de comprensió del català ⁽¹⁴⁾.

QUADRE 6. SITUACIÓ LINGÜÍSTICA

No entenen el català	775	13'3%
L'entenen	1199	21'1%
L'entenen i el llegeixen	336	5'9%
El parlen	280	4'9%
El parlen i el llegeixen	1432	25'2%
Parlen, llegeixen i escriuen	1432	29'3%
Total de la població	5662	100'0%

Montserrat Duch i Plana
Constantí, juliol de 1988

(13).- Vegeu PUJADES, J., BARDAJÍ, F., op. cit. També "Inmigración y articulación social" dins de VISIÓN DE CATALUNYA, op. cit. pàgs. 267 - 352.

(14).- Una altra aproximació és la de BAS, P., ESCODA, N., GRAU, A. i LARA, R., "La situació del català en la zona industrial Tarragona - Reus - Vila-Seca: el cas de Constantí". Constantí, Ajuntament, 1986, pàgs. 19 - 28.

Vista aèria de Constantí (1969). Arxiu Municipal.

Vista aèria de Constantí (1985). Arxiu Municipal.